

КИМЕРИ И ФРИГИ – ОБЩИ ПРОБЛЕМИ НА ИСТОРИОГРАФИЯТА

Майя Василева

Повече от 80 години учените-археолози се опитват да открият материални свидетелства за присъствието на кимерите в Северното Причерноморие¹. Проблемът за археологическата култура на кимерите е с особена важност, защото е подчинен на въпроса за най-ранните скитски паметници – т. нар. скитска „архаика“, и вобще за появата на скитите в южноруските степи.

Дългогодишният интерес към този проблем произхожда от разказа на Херодот за появата на скитите в страната, която по-късно ще се нарече по тяхното име². Историята е третата версия за произхода на скитите, освен собствено скитската и елинската, на която самият Херодот е най-склонен да вярва. Според нея кимерите били изгонени от скитите номади и на свой ред нахлули в Азия. Установили се на полуострова, където е разположен Синопе. Макар че се различава от предишните две митологични версии, този разказ на Херодот също е легендарен. В основата му лежат достиженията на ранната йонийска проза и както се вижда от четвъртата книга на „Истории“, вероятно и кимерите са част от елинския модел за Севера, заедно с амазонките и хиперборейците³.

В „Одисея“ кимерите са митични обитатели на брега на Океана, на входа към подземното царство⁴. Омировият текст също е провокирал поставянето им на север от съвременните учени. Митологичният контекст определя и западната им локализация от античните географи⁵.

Същевременно *Gim(m)irai* от асирийските документи са отъждествени с кимерите още в 1855 г.⁶. Разузнавателните донесения до асирийския двор, царските летописи и други клинописни текстове са единствената надеждна изворова база за военнополитическата активност на кимерите в Предна и Мала Азия през VIII-VII в. пр. Хр. Но както при работата с гръцките текстове, и тук проблемът за кимерите е подчинен на разработването на историята на Древния Изток и Мала Азия. Самостоятелните монографични изследвания върху кимерите се броят на пръсти. Дори на съвременния етап на науката за древността учените, които могат с приблизително еднаква компетентност да се справят с езика на клинописните документи и със старогръцкия, не са много.

Твърде сходна е историографската ситуация на древна Фригия. Фригите са троянски съюзници в „Илиада“, на които Приам преди е помагал срещу амазонките⁷. Активното им включване в научен оборот от изследователите на древната балканска

1. Още у Самоковасов, Д.Я. Могилы русской земли. Москва, 1908, 44-45 „кимерийски“ е термин за означаване на предскитските могили.
2. Hdt. 4, 11-12.
3. Василева, М. Ионийское представление о Севере. – ThP 3, 1985, 320-332.
4. Hom. Od. 10, 11-13.
5. Strabo, 5.4.5; Plut. Mar. 11.
6. Neumann, K. Die Hellenen in Skythenlande. I. Berlin, 1855, 114-117.
7. Hom. Il. 2, 853

история също се дължи на текст на Херодот. Както разказват македоните, фригите се наричали бриги, когато живеели в Европа заедно с македоните, а след като се изселили в Мала Азия, променили името си на фриги.⁸ Сведението е част от македонската династическа легенда, както се вижда от споменаването на градините на Мидас, син на Гордиас, край Бермион, където стигнали тримата братя Темениди след службата си при царя на Лебаие⁹. В тези градини, където имало чудни шейсетлистни рози, пак според македоните, бил хванат Силена. Иначе древният автор знае фриги само в Мала Азия.

В началото на нашия век работите на Х. Винклер утвърждават идентификацията на фригите с мушките от асирийските документи¹⁰. Те също като кимерите начело с царя си Мита участвуват активно в политическите събития в Предна Азия по времето на Саргон II, в края на VIII в. пр. Хр.¹¹ Мушките са известни още от времето на Тиглатпаласар I (1114-1076) по източния бряг на Горен Ефрат. В един слабо проучен хетски текст, навярно от XV в. пр. Хр., се споменава Мита от Пахува, но без мушките¹². Мушките най-вероятно присъстват и сред египетските врагове от „морските народи“ (Meshnech, Moshanach)¹³. Мушките са известни и от лувийски йероглифен надпис от X в. пр. Хр.¹⁴

Още от миналия век фригите са включени в проблематиката на елинската пред-и протоистория¹⁵. Проблемът за малоазийското „идване“ на гърците все още е актуален. Фригите са вписани в индоевропейските изследвания и в теоретичните постановки за генезиса на палеобалканските народности¹⁶.

8. Hdt. 7, 73.
9. Hdt. 8, 137; Василева, М. Бриги-фриги и контекстът на една миграция. – Минало, 1995, № 1, 16-22.
10. Winckler, H. Altorientalische Forschungen. 2. Leipzig, 1901.
11. Parpola, S. ed. The Correspondence of Sargon II. Part I. Letters from Assyria and the West. State Archives of Assyria. I. Helsinki, 1987, 4-6.
12. Gurney, O.R. Mita of Pahuwa. – AAA, 28, 1948, 32-47.
13. Ignatov, S. Dardanians, Moesians and Phrygians in the Quadash inscriptions of Ramses II. – In: Thracia II. Studia in honorem Alexandri Fol. Serdicae, 1995, 107-112.
14. Merzgi, P. Una prima attestazione epiconica dei Mochi in Frigia. – Athenaeum, 42, 1964, No 1-4, 52-59; Хазарадзе, Н.В. Лувийско-иероглифические надписи Хартану. – Кавказско-ближневосточный сборник 8, Тбилиси, 1988, 86-93.
15. Curtius, E. Histoire grecque. 1-2. Paris, 1880, p. 39; Meyer, E. Geschichte des Altertums. I, 2. Stuttgart/Berlin, 1921, p. 693.
16. Tomaschek, W. Die alten Thraker. Eine ethnologische Untersuchung. Wien, 1980², 7-8; Георгиев, Вл. Траките и техният език. София, 1977, 265-266, 271-272.

Т. нар. „Могила на Мидас“ край Гордион

Асирийските и другите древноизточни документи са единствените надеждни извори за историята и на кимерите, и на мушките/фригите. Голяма част от сведенията в античната литературна традиция и за двата народа са митологични, митографски и легендарни, а сериозен тексткритичен анализ на цялостната традиция не е правен. Отделни пасажи се използват в подкрепа на различни историографски конструкции или при етническото определяне на археологически паметници и култури. Това довежда до огромна археологическа литература за кимерите, като становищата за „кимерийската култура“ се колебаят между катакомбната и срубната култура¹⁷. Традиционно паметниците от черногоровския и новочеркаски тип се смятат за кимерийски. „Кимерийски“ находки се откриват от България до Унгария. Чисто археологическите проблеми на синхронизация¹⁸ обаче принудиха учените да приемат „кимерийско“ като условно означение на предскитската култура и население в Северното Причерноморие.

Напоследък се налага един по-реалистичен поглед върху кимерийската проблематика. Скитската архаика се открива в Кавказ в погребения на воини, а това, което се знае от степите, съвсем не отговаря на „скити номади“¹⁹. Изследванията, посветени на събитията в Предна и Мала Азия, се използват за по-ранна датировка на гървите скитски паметници²⁰. Отново с оглед на скитската проблематика се преразглежда и данните за кимерите. В това отношение книгата на А. И. Иванчик ще отвори нова страница в историографията върху кимерите²¹. Тя провокира широка дискусия в руската периодика²², като дори И. М. Дяконов се отказва от локализацията на кимерите в Северното Причерноморие²³. Част от руските учени вече са склонни да се насочат към възможното изолиране на кимерийски археологически комплекси в Мала Азия, които да съпоставят с находките от степите. И в тази насока Иванчик има някои положителни резултати²⁴, макар че при бързото усвояване на военните нововъведения, едва ли ще могат да се разграничат със сигурност кимерийските оръжия. Възбудената отново дискусия засяга и някои важни методологически проблеми.

17. Тереножкин, А. И. Киммерийцы. Киев, 1976; Sulimirski, T., T. Taylor. The Scythians. – In: САН, 3, 2, 1982, p. 559.

18. Погребова, М. Н., Д. С. Раевский. Ранние скифы в свете письменной традиции и археологических данных. – ВДИ, 1993, № 4, с. 116; Медведская, И. Н. Периодизация скифской архаики и древний Восток. – РА, 1993, № 3, 86-87.

19. Раевский, Д. С. Ранние скифы: среда обитания и хозяйственно-культурный тип. – ВДИ, 1995, № 4, 94-95.

20. Медведская, И. Н. Цит. съч., 86-107.

21. Иванчик, А. И. Киммерийцы. Древневосточные цивилизации и степные кочевники в VIII-VII веках до н. э. Москва, 1996, и френският вариант: Ivantchik, A.I. Les Cimmericiens au Proche-Orient. Editions Universitaires Fribourg Suisse Vandenhoeck & Ruprecht Gottingen. Orbis Biblicus et Orientalis 127, 1993.

22. Тохташев, С.Р. К хронологии и этнической атрибуции памятников скифского типа на Ближнем Востоке и в Малой Азии. – РА, 1993, №2, 89-97; Медведская, И. Н. Заключение по дискуссии. – РА, 1994, №1, 123-133.

23. Дяконов, И. М. Киммерийцы и скифы на древнем Востоке. – РА, 1994, № 1, 108-116.

24. Иванчик, А. И. К вопросу об этнической принадлежности и археологической культуре киммерийцев. I. Киммерийские памятники Передней Азии. – ВДИ, 1994, № 3, 148-168; Иванчик, А. И. К вопросу об этнической принадлежности и археологической культуре киммерийцев. II. „Раннескифские“ находки в Малой Азии. – ВДИ, 1995, № 1, 3-22.

Спорът за приоритета на източните или на гръцките сведения за скити и кимери едва ли е основателен, защото се отнася за различни по тип текстове. Наистина не е възможно историята на кимерите да започне да се пише по други извори, освен по академските документи²⁵. Само задълбоченият анализ и на елинската традиция ще направи възможна съпоставката на данните от двата вида извори.

Темата за сведенията на старогръцките писатели за древноизточната и малоазийската история периодично се подхваща по различни поводи – най-често във връзка с персийската и лидийската царски генеалогии, предадени от Херодот²⁶. Основно се атакува хронологията на събитията у древногръцкия автор, която очевидно е изкуствена и е подчинена на общата му концепция за симетрия и реципрочност в конфликта между Изтока и Запада. Опитите за съотнасяне на данните от източните текстове с известното от гръцката литература са насочени най-вече към събития и владетели, които имат ключово значение и за малоазийската история, и за съдбата на йонийските гърци. В това отношение фигурите-модел са лидийският цар Гигес и фригийският Мидас. И двамата са свързани с кимерийската военна активност в Мала Азия.

„Аналите“ и „Призмите“ на Асархадон са засвидетелствали първите контакти между Лидия и Асирия, когато в асирийския двор още никой не разбираше лидийски²⁷. Гигес търси помощ от Асирия срещу кимерите, които наводнили цяла Лидия, а в замяна признава васалното си положение. Той успява първоначално да отблъсне противника, но на неговия приемник се налага отново да търси военната помощ на Асирия и документите са запазили разказа за гибелта на Гигес във военните действия срещу кимерите. Анализът на различните редакции на „Аналите“ дава възможност да се утвърди 640 г. пр. Хр. като дата на смъртта на Гигес²⁸ вместо общоприетата 654 г.

Херодот не знае за такава смърт на Гигес – кимерите се появяват в Мала Азия, нападат и превземат Сарди при сина му Ардиос²⁹. Името на приемника на Гигес в източните извори не е запазено, но е възможно то да се крие под умишлен каламбур: *ARAD* е идеограма за „роб“, но без суфикса *-ka* може да се възприеме и като лично име. Изгонването на кимерите от Лидия Херодот приписва на Алиатес. Превземането на лидийската столица на два пъти, съобщено от Страбон, възхожда към хронографските занимания на Калистен и не може да се приеме за достоверно³⁰.

Следвайки античната традиция, съвременните изследователи безкритично свързват появата на кимерите в Мала Азия със смъртта на фригийския цар Мидас. Според Страбон кимерите опустошавали Мала Азия във времето, когато Мидас се самоубил, напивайки се с бича кръв³¹. Традицията е елинистическа и носи легендарен характер. Паралелът със сведенията за смъртта на Темистокъл вече е отбелязан, а

25. Иванчик, А. И. Киммерийцы ..., 11-15.

26. Напр.: Brown, S.C. The Medikos logos of Herodotus and the evolution of the Median State. – In: Achaemenid History. 3. Leiden, 1988.

27. Коментар на събитията у: Иванчик, А. И. Цит. съч., 100-103.

28. Мазетти, К. Вопросы лидийской хронологии. – ВДИ, 1978, № 2, 175-178; Иванчик, А. И. Цит. съч., 107-110.

29. Hdt. 1, 14-15.

30. Strabo, 13,4,8; 14,1,40; FGHist 124, F 29; коментар у: Иванчик, А. И. Цит. съч., 111-112.

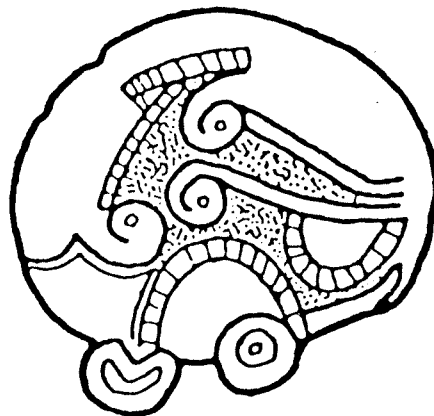
31. Strabo, 1,3,21; епизодът се споменава и от Плутарх: Plut. Flam. 20; Moralia 168f.

опитите на съвременните учени да открият рационалистично обяснение в бързо действваща отрова едва ли са оправдани³². Някои от разказите за Темистокъл говорят за жертвоприношение и насочват към ритуален контекст³³. Мотивът винаги се поставя в анатолийска среда – Темистокъл се самоубива в Магнезия, Ханибал във Витиния, а според Диодор Пелий накара бащата на Язон да пие бича кръв и убил брат му Промакос³⁴.

В по-късните хронографски съчинения се появяват две дати за смъртта на Мидас – 696/5 г. на Евсевий и 676/5 г. пр. Хр. на Юлий Африкан. Традиционно първата дата се възприема за достоверна, защото се съгласува със сведенията в асирийските извори за Мита, съвременника на Саргон II. В своя труд А. И. Иванчик защитава втората дата, тъй като тя много точно отговаря на хронологията на един от въпросите на Асархадон към оракула на бога Шамаш, в който мушки и кимери се споменават като съюзници и асирийски врагове, и се съотнася с друг въпрос, където фигурира Мита³⁵.

Самото свързване на кимерийското нашествие с гибелта на Фригия е плод на елинистическите автори и не се поддържа от клинописните текстове. В тях няма нищо за смъртта на Мидас, за разлика от тази на Гигес, нито за опустошаване на Фригия от кимерите. Напротив, те са споменати като съюзници. Предполаганият съвместен поход на кимери и урарти срещу Фригия също изглежда малко вероятен³⁶. Резултатите от дългогодишните разкопки на Гордион не потвърждават картината на повсеместна катастрофа. Пластът от разрушения не може да се датира по-точно от около 700 г. пр. Хр.³⁷

Хронологията в абсолютни дати, т. е. по олимпиади, е постижение на елинистическите учени. Едва ли може да се очаква точност в датировката на събития, доста отдалечени от тях – по това време Фригия е само географско понятие, а кимерите – легенда. Относителната хронология на ранните гръцки поети и прозаисти, която е в основата на по-късните хронографски конструкции, се гради на съотношението между поколенията, към които принадлежат известни личности – в случая Мидас и Гигес

Костена апликация от Сарди, около средата на VII в. пр. Хр.

32. Amould, D. „Boire le sang de taureau“: La mort de Themistocle. – Revue de Philologie 63, 1993, No 2, 229-235.

33. Aristodem frg. 104; Val. Max. 5.6.3.

34. Plut. Flam. 20; Diod. 4.50.1.

35. Starr, I. Queries to the Sungod. State Archives of Assyria. 4. Helsinki, 1990, No 1; Иванчик, А. И. Цит. съч., 71-77.

36. Медведская, И.Н. Периодизация ..., с. 103, бел. 16.

37. Young, R.S. Three Great Early Tumuli, Pennsylvania, 1981, p. 272; Sams, G.K. The Early Phrygian Pottery, The Gordion Excavations, 1950-1973. Final reports. 4. Text. Pennsylvania, 1994, p. 1, 2-7, 196, passim.

се синхронизират с Терпандър и Архилох. Основание за такова хронологическо разполагане вероятно е споменаването на владетелите в творби на поетите. Хеланик смята Мидас за съвременник на Терпандър³⁸, докато Гигес традиционно се смята за връстник на Архилох. Представата, че Мидас принадлежи на по-ранно поколение, може да се открие и в текста на Херодот, където се казва, че ако се изключи Мидас, Гигес бил първият от варварите, който изпратил дарове в Делфи³⁹. Съпоставянето на фрагментарните сведения очертава противоречията на това построение. В другата линия в античната традиция (Хеланик – Аполондор), залегнала в основата на по-късната дата на смъртта на Мидас, Архилох се оказва много по-възрастен от Терпандър, който е съвременник на Мидас. Традицията, следвана от Евсевий, не синхронизира Терпандър, гибелта на Мидас и нашествието на кимерите, което от историческа гледна точка е по-приемливо. Във всеки случай едва ли може да се отдаде предпочитание на една от двете дати, тъй като те по същество се основават на един и същ принцип – генеалогически сведения и съотношение между поколенията.

Докато не се направи текстокритичен анализ на античната литературна традиция за цар Мидас и за фригите в нейната цялост и контекст, отделни сведения не могат да се използват, още по-малко за уточняване на хронологията.

Традиционно се приема, че са съществували няколко фригийски владетели с името Мидас: митичният прародител на фригийския царски дом, смятан за божество на изворите; Мидас, митичният основател на фригийската държава, с който се свързват легендите от Александрово време за Гордиевия възел; Мидас, син на Гордий, който се самоубива с бича кръв, и Мидас, дядо на Адраст в Херодотовата новела⁴⁰. В източните извори е известен един фригийски цар Мидас – съвременникът на Саргон II. В силно фрагментиран текст на въпрос на Асархадон към оракула на Шамаш, датиран към 675 г. пр. Хр., се споменава градоначалник Мита⁴¹. Състоянието на текста не дава възможност за по-сериозни исторически изводи, защото Мита е анатолийско име. Възможно е обаче то вече да се е превърнало в династическо име.

Напредъкът в проучванията на древноизточните текстове доведе до нови опити за съпоставка на клинописните извори с гръцката литературна традиция. Така в по-новите изследвания се разграничават трима царе с името Мидас: 1. Мидас I = Мита от Пахува от хетския текст, 2. Мидас II – владетелят, който действа по времето на Саргон II и за чиито дарове в Делфи съобщава Херодот, и 3. Мидас III – градоначалникът от времето на Асархадон, за чиито смърт се отнася датата на Юлий Африкан и с когото се свързва разрушаването на Гордион⁴². Изглежда, че при състоянието на археологическия материал от фригийската столица до откриването на надпис това построение ще си остане само хипотеза.

Общоприето е и становището, че образът на Мидас в гръцката литература обобщава елинската представа за фригийските владетели⁴³. Както показват фригийс-

38. FGrHist 4, F 85.

39. Hdt. 1.14.

40. Hdt. 1.35; Eitrem, S. Midas. – RE, 15, 1538-1539.

41. Starr, I. ed. Queries to the Sungod. State Archives of Assyria. 4. Helsinki, 1990, No. 13.

42. Bossert, E.-M. Zum Datum der Zerstörung des phrygischen Gordion. – Istanbul Mitteilungen 43, 1993, 287-292.

43. Моисеева, Т. Мидас как символ богатства в античной традиции. – ВДИ, 1984, № 4 с. 29; Иванчик, А. И. Цит. съч., с. 73.

ките скални надписи от т. нар. „Град на Мидас“ (Язылькая)⁴⁴, тази представа отговаря на функциите на фригийския цар като върховен жрец в култа на Великата богиня майка.

Мидас е и гръцки литературен образ. Подобни персонажи елините създават и от Семирамида, Нинос и Сарданапал⁴⁵. Типологически най-близо до Мидас стои Сарданапал. Името му е нарицателно още у Аристофан, а според Херодот, царят на Ниневия имал големи богатства⁴⁶. Както за Мидас, така и за Сарданапал гръцката литературна традиция е двойствена – от една страна, те вплъщават изнежеността и безсмисления разкош на източните владетели, чийто символ са персите, а от друга – те са свързани с мъдростта (на Севера или на Египет). В образа на Сарданапал може да се открие отглас от реални събития, свързани с дейността на Ашурбанипал и неговия баща Синахериб⁴⁷. Същото важи и за Сезострис в труда на Херодот – в различните пластове на образа може да се види активността на Сенурсет III и Псаметих I⁴⁸. Тези сведения обаче не могат да се използват като исторически извор.

Елинистическата епоха създава традицията за надгробни надписи в стихотворна форма и на Мидас, и на Сарданапал, на които се приписва голяма древност. Вероятно и за асирийските персонажи лабораторията, в която се създава литературният образ, е Мала Азия (свързането на Нинос с Лидия у Херодот⁴⁹). Мидас се превръща в емблематична фигура, в която се вплитат определени елиински представи за Анатолия и наблюдавани етнокултурни характеристики в областта на култа и религията. В този смисъл античните легендарни свидетелства за цар Мидас имат стойност в по-широк културно-исторически контекст.

И така, разглеждането на асирийските и другите древноизточни текстове дава възможност за една относително добра историческа възстановка на политическите събития в Мала Азия в края на VIII в. и през VII в. пр. Хр., в които участвуват кимери и фриги. Отгук натагък обаче остава ключовият проблем за механизма на преминаване на информация от източните в гръцките текстове. За етнонима на кимерите, чисто технически, т. е. как срещу *g* от акадските текстове се появява *k* в гръцките, това вече е направено брилянтно. Език-посредник между двете форми на етнонима е лидийският език. Дори И. М. Дьяконов бе принуден да се откаже от хипотезата си за посредничеството на общия протоезик на траки, фриги и армени⁵⁰. Самата идея, че *Gimnirai* е иноназвание, което асирийците са чули от самите кимери, и затова трябва да се търси език-посредник между този, на който са говорили кимерите, и гръцкия е трудно удържима. Конструкцията на Иванчик е далеч по-

44. Brixhe, C., M. Lejeune. Corpus des inscriptions paleo-phrygiennes. 1. Paris, 1984, M-01a, d.

45. Дандамаева, М.М. Легенда о трех ассирийских владыках (Ранняя греческая традиция о Нине, Семирамиде и Сарданапале.). – ВДИ, 1995, № 4, 14-34.

46. Aristoph. Av. 1021; Hdt. 2, 150.

47. Дандамаева, М.М. Цит. съч., 31-32.

48. Hdt. 2, 103, 1; коментар у: Фол, А. Проучвания върху гръцките извори за древна Тракия. II. Тракийският логос на Херодот. – ГСУ ИФ, 67, 1973/1974, 13-14.

49. Hdt. 1, 7.

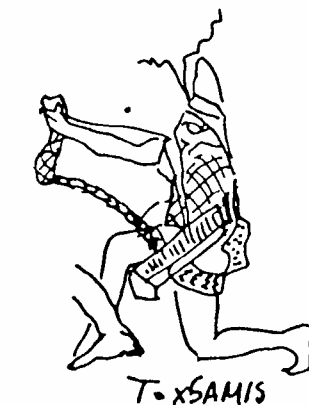
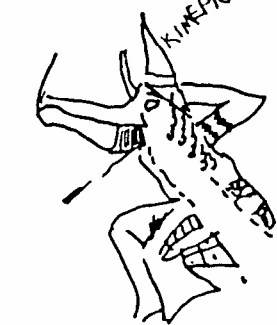
50. Хипотезата е у: Дьяконов, И.М. К методике исследований по этнической истории (киммерийцы). – В: Этнические проблемы истории Центральной Азии в древности (II тысячелетие до н. э.). Москва, 1981, 90-100, а отказът от нея у: Дьяконов, И.М. Киммерийцы и скифы на древнем Востоке, 108-116.

изящна – езикът-посредник между акадските означения и гръцката форма на етнонима е лидийският, който не различава звучни и беззвучни експлозивни съгласни⁵¹. Наистина съвременното състояние на изследванията на лидийския език показва, че знакът за *g* се среща само четири пъти и вероятно е вариант на *k*.

По подобен начин се процедира и с фригийския етноним. Индоевропейското **bh* дава *ph* в гръцки и *b* във фригийски, така че фриги е гръцката форма, докато бриги е самоназвание, но и името, дадено от траките⁵². Такава е логиката на съвременните изследователи, но тексткритичен анализ на гръцките текстове за фригите няма и сведенията за самоназвание – въпреки текста на Херодот – съвсем не са категорични.

От историческа гледна точка хипотезата на А. И. Иванчик се вписва най-добре в анатолийската културно-историческа ситуация. Лидия е прекият посредник между постиженията на древноизточните народи и гръцкия свят. Културното наследство на рано изгубилата политическа мощ фригийска държава се възприема и преработва в Лидия. Това особено добре се вижда в култа към Великата богиня майка (Кибела) и нейната гръцка иконография⁵³.

Чисто лингвистичните аргументи обаче са доста крехки. В подкрепа на неразличаването на звучни и беззвучни в лидийския се привеждат част от лидийските глоси. Въпреки декларираната предпазливост, с която трябва да се работи с „лидийските“ според гръцките автори думи, Иванчик се впуска в разглеждането на материал, който най-малкото подкопава стройността на теорията му. Така например лидийската глоса *briga* на Хезихий според автора е очевидно от тракийски или фригийски произход. Критикувайки Дьяконов за езика-посредник заради несигурно засвидетелстваното придвижване на съгласните в тракийския, тук той приема на доверие етническата атрибуция на думата, която е

Кимери,
фрагмент от ваза Франсоа

51. Иванчик, А. И. Цит. съч., 141-146.

52. Brixhe, C. Le Phrygien. – In: Bader, F. ed. Langues indo-europeennes. Paris, 1994, p. 165.

53. Hanfmann, G.M.A. Sardis from Prehistoric to Roman Times. Cambridge, Massachusetts, London, 1983, p. 33, 74-75, 90, 98; Hanfmann, G.M.A. On the gods of Lydian Sardis. – In: Beitrage zur Altertumskunde Kleinasiens. Festschrift fur Kurt Bittel. Mainz, 1983, 223-225.

обусловена точно от възприемането на *Lautverschiebung*-а. Хезихиевата глоса би могла да има повече културно-историческа стойност именно с оглед на посредническата роля на Лидия. Примерът с *magadus* е още по-неуспешен. Думата не може да се приеме за лидийска (т. е. не е свидетелство за *g* в лидийския), защото античните автори приписват изобретяването на този музикален инструмент ту на траки, ту на фриги, на лиди или на самите гърци. Този пример, както и подборът вобще на лидийските глоси, показва, че негръцкият материал носи определен етнокултурен смисъл за самите гърци и едва ли може да се използва за чисто лингвистични цели. За елините музиката в ритуален контекст е тракийска, фригийска, лидийска или вобще азиатска. Както това вече е показано за тракийските глоси⁵⁴, в репертоара от негръцки думи, предадени от елинските автори, преобладават термини от сферата на култа и религията.

Така лингвистичният анализ може да получи стойност само в културно-исторически контекст. В този смисъл по-плодотворни могат да се окажат разсъжденията върху литературния образ на кимерите, доколкото той може да се долови, в академичните текстове. *Ummān māda* е често използван епитет за кимерите – архаизиран термин в новоасирийската и нововавилонската литература за „варвари“. Той се свързва и с други названия от „високия стил“, означаващи враговете на Асирия – лулубеи и кутии⁵⁵, заедно с които формира контекста на кимерите в асирийските документи. Определението на Дугдами/Лигдамис като „творение на Тиамат, подобно на демона *gallu*“⁵⁶, би могло да се сравни с Омировия образ на кимерите като жители на края на обитаемия свят, на входа на подземното царство. Демоните *Gallu* се смятат за пазители на входа на царството на мъртвите, а Тиамат олицетворява първичния хаос, подобно на Океана. Въпрос за бъдещи проучвания ще бъде интерпретацията на един фрагментиран текст от времето на Ашурбанипал, въведен в научен оборот благодарение на нова колация, в който кимерите се сравняват с оси и рози⁵⁷.

Един клинописен инвентарен текст споменава „кимерийска обувка“, а от други извори са известни кимерийски лъкове, стрели и ремъци (възможно за конска сбруя)⁵⁸. Тези характеристики насочват към конни отряди, които вероятно се свързват с въвеждането на ново въоръжение в Предна и Мала Азия. В царските ахеменидски надписи, правени паралелно на персийски и вавилонски, на персийското *Saka* отговаря *Gimirraia* във вавилонския текст. Тези документи предлагат косвени свидетелства за възможната иранска етнокултурна принадлежност на кимерите. По-убедителни сведения едва ли ще се намерят, защото анализът на известните имена на кимерийски вождове няма нищо общо с иранските езици. Те насочват по-скоро към тесни и продължителни контакти с лувийскоговорящото население на Анатолия⁵⁹.

Сравнението на историографските проблеми в изучаването на древна Фригия и на кимерите може да подпомогне методологически принципа на работа върху страни

54. Фол, А. Слово и дела в древна Тракия. София, 1993, 51-70.

55. Дяконов, И.М. История Мидии. Москва, Ленинград, 1956, 104-106, 135.

56. Дяконов, И.М. Цит. съч., с.285; Иванчик, А.И. Цит. съч., С51, 20, коментар: с. 280.

57. Иванчик, А.И. Цит. съч., С12, Rv.1-2, коментар: 192-193.

58. Текстове по Даидамаев, М.А. Новые данные вавилонских документов VI-V вв. до н.э. о саках. – ВДИ, 1977, №1, 30-39; Fales, F.M., J.N. Postgate. Imperial Administrative Records: Part I, Palace and Temple Administration, State Archives of Assyria, VII, Helsinki, 1992, 120.

59. Иванчик, А.И. Цит. съч., 64-65, 122-124, 127-131.

и народи, засвидетелствани в древноизточните и в гръцките текстове. Мушките са известни в по-разнообразни източни извори – хетски, акадски, лувийски. Основната разлика е, че при кимерите етнонимът има сходна форма в клинописното и в гръцкото предаване, а при фригите – името на царя Мидас. И кимерите, и Мидас са част от елинския модел за структуриране на неизвестното източно/северно пространство. Историческото повествование може да се опре на източните документи, докато гръцките литературни текстове ще имат по-голяма стойност за историята на културата. Работата върху елинския механизъм за усвояване на източното културно-информационно пространство би допринесла за открояването на негръцките елементи в елинския духовен синтез.

CIMMERIANS AND PHRYGIANS: COMMON HISTORIOGRAPHIC PROBLEMS

Maya Vassileva

This work was provoked by the revived discussion on the Cimmerians and the Scythian „Archaic“ monuments. Progress in the cuneiform studies prompted a more realistic view on Cimmerian history in Asia Minor as revealed by the Assyrian documents. The archaeological identification of this tribe in the Southern Russian steppes was seriously doubted.

The similar type of sources about the Cimmerians and the Phrygians suggested some instructive parallels. The Near Eastern texts proved to be the most reliable evidence about the history of the two peoples. The Greek literary traditions about the Cimmerians and about the Phrygian king Midas are comparable in their common cultural context. Their analysis could contribute to the mechanism of information transfer from the cuneiform to the Greek texts.